

A közszektor adatvagyonra: hozzáférés és hasznosítás

Hüttl Antónia megbízást kapott arra, hogy a közszektor adatvagyonának kezeléséről értekezzen. Eszmefuttatásainak a Statisztikai Szemle 2002 augusztusi száma adott teret.

Az eszmefuttatás alapja az információról, mint jószágról szóló „alapvetés”.

„Ez (t.i. az információ közjóság volt a D.I.) abból a tulajdonságából ered, hogy az információk többszöri felhasználása lényegében nem jár többletköltséggel. ...Az információtermelés (rövid távú) határkölsége lényegében zérus, hiszen ugyanazt az információt egyszerre többen is fogyasztathatják...” Kedves Hüttl Antónia, ugye, „az információt” nem lehet felhasználni, csak rádió-, és TV-adást, operaeloadást, írásművet stb.. Nincs „információ” hordozó (medium, carrier) nélkül.

De vajon egy újabb könyvpéldány, vagy egy CD-példány előállítására nem kerül-e nem elhanyagolható mennyiségű pénzbe, példányonként a mai itthoni hihetetlenül alacsony szerzői díjak mellett is néhány száz, vagy néhány ezer forintba? De bizony kerül. Ezért a KSH is újabban, igen helyesen, áttért a megrendelés alapján történő CD gyártásra és forgalmazásra, s nem bajlódnak gyártási és készletezési költséggel, szállítással, remittendával stb. S ha az információ közjóság, miért kerül egy magyar Office kedvezményes áron néhány tízezer forintba?

S vajon nem kell-e a CD-hez CD-olvasó, ahhoz számítógép, ahhoz képernyő, potom 100 ezerért? S vajon el tud-e, nem elvben, hanem gyakorlatban olvasni egy öt érdeklő könyvet – hacsak az nem könyvtári – mondjuk akár 100 ember? Hányan olvasnak el ténylegesen átlagosan egy könyvet? A KSH adataiból megtudható. S ha az a könyv könyvtári, vajon nincsenek-e jelentős költségei annak, hogy azt az egy példányt mondjuk 100 olvasó ténylegesen el is olvashassa? Vajon nem jár-e ráfordítással minden egyes olvasó minden egyes olvasása?

Magyarországon ma a minimálbér órabére is néhány száz forint! Bár „szórakozó” (leisure) társadalmaink nemzetgazdasági elszámolásaikban, sok minden más mellett nem számolnak a szabadidő értékével sem, kétségtelen, hogy „elmaradt haszonként” egy olyan nemzeti számlarendszerben, amely nem tereli a társadalmilag szervezett szférába minden tevékenységünket, valamilyen értékkel kellene számba lehetne, kellene venni.

S nem kell-e a mozifilmekből több kópiát is készíteni, hogy elegendő számú helyre, elegendő számú nézőhöz eljuthasson? S nem kerülnek-e pénzbe a mozifilmek kópiái, s a kópiák eljuttatása a moziba?

S vajon nem korlátos/korlátozott-e a TV-, és rádióadó vételkörzete? S vajon a vételkörzet növelése, újabb nézők/hallgatók bevonása nem jár-e jelentős többletköltséggel? S nem kellene-e rádió-, és TV-vevők ahhoz, hogy ezeket az adásokat meg is lehessen nézni, fel lehessen használni? S nem kerül-e egy TV-vevőkészülék ma Magyarországon legalább 30 ezer forintba, fogyasztása pedig nem 100-500W között van-e, s ezzel egy átlagos háztartás családi költségvetésének nem %-os tétele-e? S ha „az információ” közjóság, miért beszélünk

telefonlehallgatásról, miért jelenik meg az Interneten minden alkalommal figyelmeztetés, ha védett zónából kilépünk?

„Az információ” mint jószág, illetve azon tranzakciók közgazdasági sajátosságairól, amelyek során a tranzakcióban részesek tudásmennyisége megváltozik, az elmúlt négy évtizedben könyvtárnyi irodalom született. Ennek jeles darabjai a KSH Könyvtárban is megtalálhatók. Hüttl Antónia szakirodalom-jegyzéke ezzel szemben néhány tételből áll, s azok egyike sem a leggyakrabban idézettek közül való. Riasztó az az arcátlan magabiztosság, ahogyan a szerzőnek sikerült nem megtalálnia, vagy szándékosan negligálnia e könyvtárnyi szakirodalmat.

Anélkül, hogy „az információ” fogalmának értelmezésébe vagy magyarázatába kezdenék, megjegyzem, hogy az 1982-1997 időszakban több ezer olyan szerződés ment át kezemen, amelyek tárgya valamely szoftverrel, adatfeldolgozással, adatbázissal kapcsolatos ügylet volt. E szerződések egyikének sem volt tárgya valamely „információ”-val, mint olyannal kapcsolatos tranzakció. A szerződések egy része szolgáltatás nyújtásáról szólt, megbízás keretében szoftverfejlesztésről, óradíjas konstrukcióban vagy egyszeri áron, szoftver , rendszergazdai, üzemeltetési tevékenység, számítógép-kapacitások, adatállományok, vagy adatok vásárlása. Más részük nyilvánvalóan készletezhető szoftvertermék-példány termelői, vagy kereskedelmi értékesítésére vagy bérbevételére vonatkozott. A távközlési statisztika újjászervezése során áttekintettük a műsorszórási, összekapcsolási szerződéseket, valamint az előfizetői szerződéseket. Az információstatisztika előkészítése során számba vettük az akkori szerzői jogi szerződéseket. E szerződések nem „az információról” szóltak.

A KSH-ban korábban 1981-1989 között éveken keresztül a hazai és külföldi tudományos műhelyek részvételével folyt kutatás során áttekintésre került

- az addig publikált irodalom
- a hazai, külföldi és nemzetközi információs jog,

s ezek alapján levontuk az állami statisztika számára szükséges és akkor lehetséges következtetéseket.

Ha „az információ”, vagy akárcsak a KSH valamennyi adata, adatállománya, adatbázisa, az azokból történő adatszolgáltatás közjószág lenne, akkor vajon:

- miről rendelkezik a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1993. évi törvény, a statisztikai törvény, a polgári törvénykönyvnek a magántitokról szóló cikkelyei, a találmányokról és a szabadalmi oltalomról szóló, a szerzői jogról szóló, a titkosszolgálatokról szóló törvény, s miért vannak hasonló törvények szerte a világon,
- miért nem volt hajlandó a KSH sem kiadni sem kutatási célra nekem átadni az általam korábban KSH adatokból összeállított könyv anyagát,
- miért adják a tényleges költségeket meghaladó áron a KSH CD-eket?
- miért nem tervezik közzétenni a népszámlálás adatait az üzleti élet részvevői számára a nekik szükséges mikrokörzet vagy háttömb szinten?
- hogyan vehetők a számviteli előírások szerint – a világon mindenütt - készletre a szellemi tulajdon és a szellemi termékek egyes példányai egyaránt.

Nem folytatom. Értékén értékelve Hüttl Antónia más irányú tevékenységét, úgy vélem, hogy a tanulmány szövege annak a bizonyítéka, hogy szerző a tárgyban tájékozatlan, gondolatainak szintje nem haladja meg a közhelyekét. Hüttl Antónia azt tette, ami egy akadémiai kutatónak sem bocsátható meg, statisztikusnak pedig nem is nevezhető az, aki a statisztika tárgyának, a valóságnak ily mértékben hátat tud fordítani.

A KSH egyes jelenlegi vezetői – úgy látszik – nem ismerik, vagy nem akarják ismerni azt, amit egyszer már sikerült tisztába tenni. Györffy Mihály például azt állítja, hogy a KSH már 1998 elejétől – értsd az ő kinevezésétől – elkezdte információstatisztikai tevékenységét. Miután a nyilatkozónak átadták az információstatisztika teljes dokumentációját a 80-as évek elejétől 1997-ig, s a magyar hivatalos információstatisztika főbb elveit a Statisztikai Szemlében is közzétették, Györffy Mihály szándékosan valótlan állít. Természetesen lehetne azt állítani, hogy az az információstatisztika diszfunkcionális volt, más szemléletű, mint az OECD szemlélete, vagy hogy a pártállam idején született. Egyet nem lehet valós tényként állítani, t.i. hogy nem volt. A kérdés bármely magyar állampolgár számára az, hogy vajon mennyire hihetők el e statisztikusok állításai általában, ha nyilvánvaló tényeket letagadnak?

Hüttl Antónia tanulmányának tulajdonképpeni tárgyára, az adatvagyonra térve.

A kérdést lehetne valamely külföldi országok, vagy a mai Magyarország jelenlegi jogszabályi környezetében tárgyalni és utóbbi esetben fel lehetne vázolni egy valamely céloknak megfelelő szabályozási koncepciót (policy objectives and principles). Ehhez elsősorban definiálni kellene a közszférát és a közszféra adatvagyonát, itt és most.

A közszféra (public) fogalma magyar jogszabályban nincs meghatározva, de nem teszi ezt Hüttl Antónia sem. Definiálása – itthoni körülmények között – nyilván attól függene, hogy milyen elképzeléseink vannak a magyar állammal, az állam funkcióival, a közigazgatási, közszoigálatató és költségvetési szervekkel kapcsolatban. E tekintetben a magyar szerzők egyelőre nem követik a például USA-beli gyakorlatot, s a sajtóba és a szaksajtóba kerülő politikatudományi, politológiai írások többnyire nem azzal foglalkoznak, hogy hogyan lehetne államunkat, államéletünket úgy tökéletesíteni, hogy mozgósítsa az ország népességét a problémák: a háztartások jövedelmének 10 éves hullámvölgye, az állami/nemzeti vagyon elvesztése, a népesség szellemi gazdagodására történt ráfordítások abszolút és relatív értékének csökkenése, népességcsökkenés, a még meglévő népesség alkoholizmus, kábítószer, miatti elbutulása, értékvesztése és egyes korábban reá jellemző erényeinek elvesztése, vagy a folyóink mederfeltöltődése miatti folyamatos árvízszint-növekedése stb., megoldására, hanem akadémikus, mondva csinált vagy importált kérdésekkel. Jellemző kórkép, hogy a Magyar Tudományban az információs társadalomról megjelent cikkek kevés kivétellel „az” információs társadalom *általános* jellegzetességeiről értekeznek. Az Egyesült Államokban több folyóirat így a Journal of Government Information és a Government Information Policy havonta megjelenő számai az Egyesült Államok, ritkábban más országok könyvtárügyével, az adatvédelemmel a kormányzati információk üzleti célú másodfelhasználásával és számos más *konkrét* kérdéssel foglalkoznak.

A közszféra igen tág fogalom, a központi kormányzati szerveken, azok területi szervein kívül ide tartoznak a különféle háttérintézmények, az országgyűlés, a bíróságok, ügyészségek, fegyveres erők és testületek, kötelező nyugdíj-, és egészségbiztosítás, költségvetési iskolák, és egészségügyi intézmények. Ide tartoznak a közszoigálatató intézmények a Magyar Nemzeti Múzeum, a Nemzeti Színház, a Magyar Állami Operaház, Országos Széchenyi Könyvtár, vagy újabban a Millenáris. Ezeket együtt tárgyalni és mindegyikükre érvényes normatívákat ajánlani vagy megállapításokat tenni legalább annyira lehetetlen, mint azonos terápiát javasolni a tüsszögőnek, a pestisesnek, a vaknak, a demensnek és a várandósnak. Az ezen intézményekre jellemző költségvetési gazdálkodásnak is különböző korlátai és jó esetben a költségvetési feladatban is megfogalmazódó célkitűzései vannak, ami annyira kézenfekvő, hogy erre kár szót vesztegetni.

Definíció híján - az adatvagyon fogalma is legalább ilyen tág.

Mindebből tanulság talán annyi lehetne: ne evezzünk ismeretlen vizekre.

Hivatkozás

[Machlup] Machlup F. (1962) The production and distribution of knowledge in the United States. Princeton University Press, Princeton, N.J.

[IA I-II] (1988-9) Információstatisztikai adattár I-II
230+260 p., KSH, Bp.

[IZS] (1989) Információstatisztikai zsebkönyv
78 p., KSH, Bp.

[Braman] Braman, S. (1989) Defining information: An approach for policy-makers *Telecommunications Policy*, 13(3), 1989, 233-242.

[IstA] (1992) Információstatisztikai adatok
121+vii p., KSH, Bp.

[SSNIA94] Reference Manual of System of National Information Accounts. Version 1.0
Manuscript.

[Flims96] Dienes I. (1996)
Proceedings of the IARIW conference, Flims, Switzerland

[USSNIA] Dienes I. (1994):
Kézirat, Berkeley.

[EEC] (1997) The Importance and Scope of Harmonisation of Statistics for the Information Society
Unpublished Research Report for the Hungarian Ministry of Post, Telecommunication and Water Management,
Budapest 29 p.

[MISz97] A magyar információs szektor (1997)
Kézirat, KSH, Bp.

[Lyman] Peter Lyman and Hal R. Varian (2000). How much information. Technical report,
UC Berkeley,. [http://www.sims.berkeley.edu:8000/research/
projects/how-much-info](http://www.sims.berkeley.edu:8000/research/projects/how-much-info)